

DOBROVOENÍCTVO A NEPLATENÁ PRÁCA: SÚVISLOSTI A KONSEKVENCIE

VOLUNTEERING AND UNPAID WORK: THE CONTEXT AND CONSEQUENCES

Ján Huňady¹ – Marta Orviská² - Matúš Grega³
Ekonomická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica

Kľúčové slová: neplatená práca, dobrovoľníctvo

Abstrakt:

Viacerí autori naznačili, že so zvyšovaním vzdelania a mzdy môže dochádzať k substitúcii neplatenj práci trhovými službami. Aj napriek tomu sa doteraz nevenovala väčšia pozornosť rozsahu, štruktúre a faktorom motivácie k neplatenj práci, ktoré môžu pomôcť urýchliť proces transformácie neplatenj práce na trhové služby. Špecifickou časťou neplatenj práce je dobrovoľníctvo, na ktoré má výška vzdelania a mzdy presne opačný vplyv ako na neplatenú prácu. Cieľom príspevku je identifikovať rozsah, štruktúru a motiváciu k neplatenj práci a porovnať ju s dobrovoľníctvom.

Key words: unpaid work, volunteering

Abstract:

Many authors and researchers indicate that increasing level of education and wages can help to switch unpaid work into the market sector. Nevertheless, current researches have not paid enough attention to the size, structure and motivation factors behind unpaid work, which can help to shift unpaid work into payable services in market economy. Onespecific type of unpaid work is volunteering, where the level of education and wages have different impacts. The aim of this paper is to identify the size, structure and motivational factors behind unpaid work focusing on voluntary work.

JEL Classification: D13, D31, E26, I21

¹ Ing. Ján Huňady, PhD., Katedra financií a účtovníctva. Ekonomická fakulta UMB, Tajovského 10, 97590 Banská Bystrica, jan.hunady@umb.sk

² doc. Ing. Marta Orviská, PhD., Katedra financií a účtovníctva. Ekonomická fakulta UMB, Tajovského 10, 97590 Banská Bystrica, marta.orviska@umb.sk

³ Ing. Matúš Grega, Katedra financií a účtovníctva. Ekonomická fakulta UMB, Tajovského 10, 97590 Banská Bystrica, matus.grega@umb.sk

Úvod

Napriek tomu, že neplatená nie je jedným z prioritných objektov skúmania hlavných ekonomických prúdov, v poslednom období sa tejto otázke venuje čoraz väčšia pozornosť. Je tomu tak predovšetkým preto, že nezohľadnenie neplatenej práce a jej výstupov spôsobuje relatívne významné nepresnosti napríklad pri analýze trhu práce, pri kalkulácii ekonomického produktu alebo ekonomického blahobytu jednotlivcov a domácností. Neplatená práca je zároveň ekonomickým fenoménom, ktorého podstata a konsekvencie dokonca v niektorých aspektoch prekračujú rámec klasickej ekonomickej teórie. Je pravdepodobné, že okrem finančno-ekonomických motívov je rozsah neplatenej práce ovplyvnený aj sociálnymi a psychologickými faktormi. Neplatená práca môže byť chápaná ako každá práca vynakladaná na zachovanie životného priestoru, na správu osobných vzťahov a na nákup a transformáciu komodít používaných v rámci rodiny ako doplnok k verejným a súkromným statkom, pričom je potrebné k týmto zložkám prirátať aj starostlivosť o iné osoby (Picchio a kol., 2005). Považanová a Nedelová (2012) definujú neplatenú prácu ako všetky ľudské činnosti považované za prácu, za ktoré jednotlivec nedostáva mzdu. Špecifickou formou neplatenej práce je dobrovoľníctvo. Podstata dobrovoľníctva a jeho determinanty sú odlišné oproti ostatným typom neplatenej práce.

2. Prehľad literatúry

Ako sme v úvode naznačili, skúmaniu rozsahu a štruktúre neplatenej práce nie je venovaná dostatočná pozornosť, aj napriek jej značným vplyvom na trh práce, výsledný produkt ekonomiky a výšku ekonomického blahobytu jednotlivcov. Je dôležité pripomenúť, že medzi autormi neexistuje jednoznačný názor na definíciu neplatenej práce a dobrovoľníctva. Spomenuté v úvode, Považanová a Nedelová (2012) uvádzajú širšiu definíciu neplatenej práce, naopak Goldschmidt-Clermont (1982) považujú za neplatenú prácu všetky činnosti v rámci jednej domácnosti, ktoré môžu byť nahradené trhovými tovarmi a službami, ak to dovoľí príjem domácnosti a okolnosti na trhu. Vidíme, že autor vymedzuje neplatenú prácu v užšom zmysle ako Považanová a Nedelová (2012). Vaus, Gray a Stanton (2003) zaraďujú do neplatenej práce domáce činnosti, dobrovoľníctvo a komunitnú prácu⁴, ale bližšie nedefinuje uvedené časti.

⁴ Podľa Matouška (2003, s. 94) je komunitná práca „proces pomáhajúci ľuďom, aby spoločnou aktivitou vyriešili problém miestnej komunity, prípadne zlepšili podmienky svojho života v komunite“. Matoušek (2003) zaraďuje komunitnú prácu do sociálnej práce.

Mnohí autori sa zameriavajú na analýzu rozsahu neplatennej práce u mužov a žien. Sayer (2005) skúmal vývoj rozsahu neplatennej práci mužov a žien v domácnosti v období od roku 1965 do 1998. Autor zistil, že rozdiely mužov a žien v rozsahu neplatennej práce v domácnosti sa významne zmenšili, no stále existujú. V roku 1998 venovali ženy v USA o 30 minút viac neplatennej práci v domácnosti ako muži (Sayer, 2005). K podobným záverom prišli aj Bakker (1998) a McFadyen (2004), ktoré analyzovali rodové rozdiely v neplatennej práci v Kanade. Taniguchi (2006) zhodne tvrdí, že existuje rozdiel v rozsahu neplatennej práce v prospech žien a tento rozdiel bude pretrvávajúť aj naďalej, z dôvodu rodových rozdielov v otázke starostlivosti o starších rodinných členov. Distribúciou neplatennej práce medzi mužov a ženy sa zaoberali aj Callister (2005), Akintola (2006), Craig (2006), Picchio a kol. (2005). Driscoll et al (2003) skúmal súvislosti medzi neplatenou prácou a vážnymi zdravotnými zraneniami v Austrálii, kde zistil, že muži majú 10 krát vyššie riziko vážneho zranenia počas vykonávania neplatennej práce ako ženy. Rozsah a determinanty neplatennej práce v prípade mužov a žien boli tiež podrobne identifikované v príspevku Huňady, Orviská, Uramová (2014).

Pri definícii dobrovoľníctva viacerí autori nerozlišujú medzi neplatenou prácou a dobrovoľníctvom. Napríklad Thoits a Hewitt (2001) definujú dobrovoľníctvo ako prácu v rámci alebo pre komunitu a nezahŕňajú do nej prácu v rámci rodiny, čo je podľa niektorých autorov uvedených vyššie, neplatená práca. Tilly a Tilly (1994) zaraďuje dobrovoľníctvo do neplatennej práce, pričom sa od neplatennej práce odlišuje tým, že je poskytované nečlenom domácnosti/rodiny, s ktorými nie je poskytovateľ v žiadnom zmluvnom, dlžníckom alebo priateľskom vzťahu. Taktiež Neysmith a Street (2000) považujú dobrovoľníctvo za formu neplatennej práce. Korimová, Rerichová a Svoreňová (2012, s. 2) považuje za dobrovoľníctvo „slobodné poskytovanie svojho voľného času bez nároku na odmenu“. Wilson a Musick (1997) označujú dobrovoľníctvo za produktívnu prácu, ktorá vyžaduje ľudský kapitál, kolektívne správanie, ktoré vyžaduje sociálny kapitál a etickú prácu, ktorá vyžaduje kultúrny kapitál. Dobrovoľníctvo tak môžeme označiť za podmnožinu neplatennej práce, ktorá sa vyznačuje určitými špeciálnymi charakteristikami.

Dôležité pri ďalšom skúmaní je poznať determinanty, ktoré vplývajú na rozsah a štruktúru neplatennej práce a dobrovoľníctva. Chakraborty (2005) predpokladá významný vplyv infraštruktúry na neplatenú prácu. Podľa jeho štúdie zameranej na Indiu, má prístup k pitnej vode, teda kvalita základnej infraštruktúry, značný vplyv na rozsah neplatennej práce v krajine. V našej práci predpokladáme, že rozdiely v rozsahu základnej infraštruktúry budú vo vyspelých krajinách minimálne, a preto nebudú mať výrazný vplyv na rozsah neplatennej práce v týchto krajinách.

Hronec (2012) tvrdí, že rozsah neplatenj práce je nepriamoúmerne závislý od stupňa rozvoja terciárnej sféry. Nedostatočná ponuka služieb na pomoc rodine môže podľa autora významne ovplyvniť objem neplatenj práce. Podľa Gerarda (1985) a Hettmana a Jenkinsa (1990) dobrovoľníkom je najčastejšie vydatá žena v strednom veku, v strednej príjmovej kategórii s vyšším ako stredným vzdelaním.

V našej práci, okrem iného, predpokladáme, že na rozsah neplatenj práce bude mať vplyv aj úroveň vzdelania a príjem, a teda s jeho rastom by mal klesať rozsah neplatenj práce. Podobne ako v tejto práci, aj Gupta (2006) skúmal vplyv príjmu na rozsah neplatenj práce, pričom prišiel k rovnakému záveru ako je náš predpoklad (a teda výška príjmu má nepriamoúmerný vzťah na rozsah neplatenj práce). Pri dobrovoľníctve predpokladáme, že úroveň vzdelania a výška príjmu bude mať opačný vplyv ako na rozsah neplatenj práce. Naše predpoklady overíme pomocou regresnej analýzy.

3. Údaje a použité metódy

Rozsah neplatenj práce v danej krajine je vo väčšine prípadov odhadovaný prostredníctvom prieskumov štatistického zisťovania využitia času, tzv. TUS (Time Use Survey). Kým vo viacerých iných štátoch boli uvedené TUS prieskumy realizované v SR doteraz takýto podrobný prieskum absentuje. Jedným z prvých ucelených výskumných projektov v tejto oblasti v SR bol projekt VEGA č. 1/1141/11 „Trh práce v kontexte špecifik neplatenj práce, meranie jej rozsahu a dopadu na domácnosti, podnikateľskú sféru a ekonomiku“ realizovaný na Ekonomickej fakulte UMB. Na tento projekt následne nadväzuje výskumný projekt VEGA č. 1/0935/13 „Neplatená práca ako potenciálny zdroj sociálno-ekonomického rozvoja spoločnosti a determinant individuálneho blahobytu“. V rámci uvedených projektov boli doteraz realizované dva prieskumy ohľadom rozsahu, štruktúry a determinantov neplatenj práce v Slovenskej republike. V prvom prieskume realizovanom v roku bol celkový počet respondentov 4435, pričom prieskumu sa zúčastnilo 1645 domácností z celej SR. Výberový súbor bol reprezentatívny z hľadiska príslušnosti k pohlaviu, príslušnosti k jednotlivým krajom SR a taktiež z hľadiska počtu členov v domácnosti. Následný prieskum v roku 2013 bol uskutočnený v rámci predvýskumu v novom projekte. Celkový počet respondentov bol 1884. Podrobnejšie informácie ohľadom metodiky realizovaných prieskumov možno nájsť napríklad v publikáciách Kaščáková (2012), Nedelová, Považanová (2013) alebo Uramová (2012). Výsledky uvedených prieskumov ďalej využívame v príspevku na porovnanie rozsahu a determinantov neplatenj práce a dobrovoľníctva medzi viacerými sledovanými krajinami. Pri analýze determinantov

neplátnej práce sú využívané aj niektoré výsledky zo štúdií Orviská (2012) a Huňady, Orviská (2012).

Ďalším významným zdrojom údajov je databáza OECD (2014) - Gender data portal: Time use across the world, ktorá sumarizuje väčšinu doteraz realizovaných TUV prieskumov v jednotlivých štátoch. K dispozícii sú údaje o rozsahu neplátnej práce ako aj o čase venovanom v priemere dobrovoľníctvu ako jednej zo zložiek neplátnej práce. Oba uvedené údaje sme následne použili v regresných modeloch prierezoých údajoch ako závislé premenné. Všetky použité nezávislé premenné boli získané z voľne dostupnej databázy Svetovej banky - World Development Indicators. Nakoľko prieskumy boli uskutočnené v rôznych štátoch v rôznych obdobiach (od roku 1999 do roku 2011), v prípade všetkých nezávislých premenných sme využili údaj platný ku konkrétnemu roku realizovania prieskumu v každom štáte. V prípade ak tento údaj nebol v danom roku dostupný použili sme vždy hodnotu ukazovateľa platnú pre najbližší dostupný rok. Nezávislé resp. vysvetľujúce premenné boli do modelov zaradené na základe teoretických predpokladov a výsledkov doteraz realizovaných empirických štúdií. Spolu bolo do analýzy zahrnutých 29 štátov, pre ktoré boli dostupné údaje o neplátnej práci a dobrovoľníctve.

Ďalším zdrojom údajov pri skúmaní determinantov dobrovoľníctva bol prieskum Eurobarometer 73.1 uskutočnený v roku 2010. Prieskum zachytáva názory respondentov vo veku 15 rokov a starších. V prípade našej analýzy sme zohľadňovali len respondentov vo veku 18 až 97 rokov. Na preskúmanie existencie kauzálnych vzťahov medzi pravdepodobnosťou participácií na dobrovoľníctve a konkrétnych socio-ekonomických charakteristík respondenta sme použili probit regresiu. Vysvetľovanú premennú v probit modeli tvorili údaje o zapojení resp. nezapojení sa respondentov do dobrovoľníckych aktivít. Všetky vysvetľujúce premenné použité v modely sú charakterizované v prílohe 1.

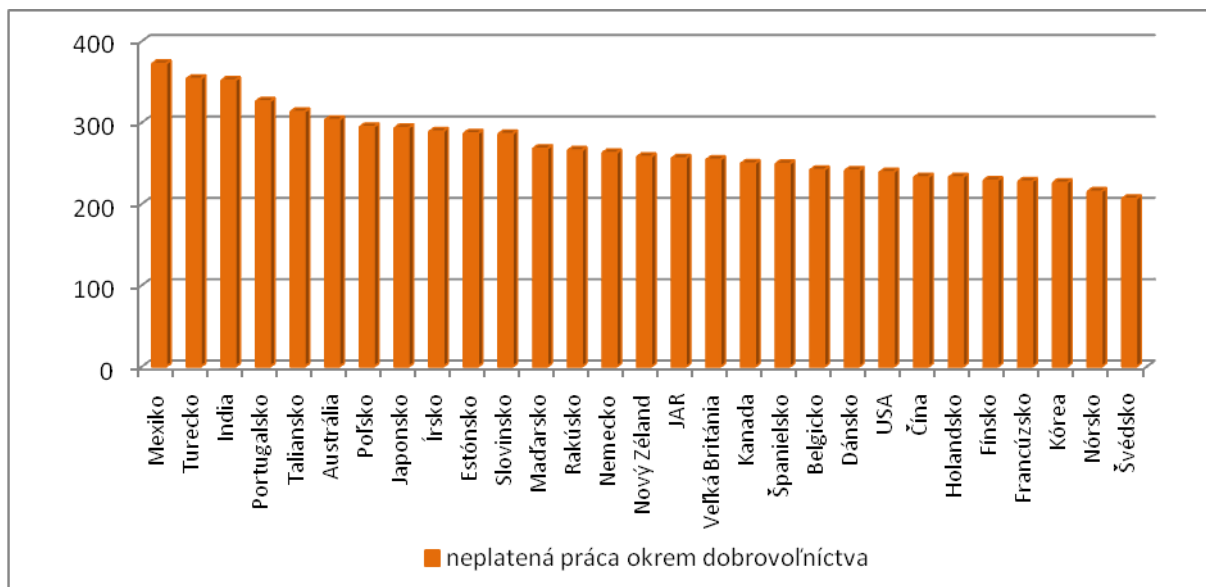
Analýzu a komparáciu determinantov rozsahu neplátnej práce a dobrovoľníctva je možné realizovať buď prostredníctvom analýzy prierezoých údajov za viaceré krajiny alebo na úrovni respondentov v jednotlivých štátoch. Kým prvý prístup je analýzou na makro úrovni druhá alternatíva je analýzou na úrovni jednotlivých respondentov. Na makro úrovni je v tomto prípade možné skúmať len vplyv tých premenných, ktoré sú sledované za jednotlivé krajiny ako celok. Oproti tomu výhodou „mikro“ prístupu je možnosť priameho skúmania vzťahov medzi socio-ekonomických charakteristikami respondentov a rozsahom realizovanej neplátnej práce. Nevýhodami je však nedostatok relevantných údajov pre viaceré krajiny, časté rozdiely v metodike a prípadne aj možné skreslenie výsledkov nejednoznačnými alebo nesprávnymi odpoveďami respondentov. V príspevku preto kombinujeme oba uvedené

prístupy skúmania determinantov neplatnej práce, ktoré sa podľa nás navzájom vhodne dopĺňajú.

4. Rozsah celkovej neplatnej práce a dobrovoľníctva

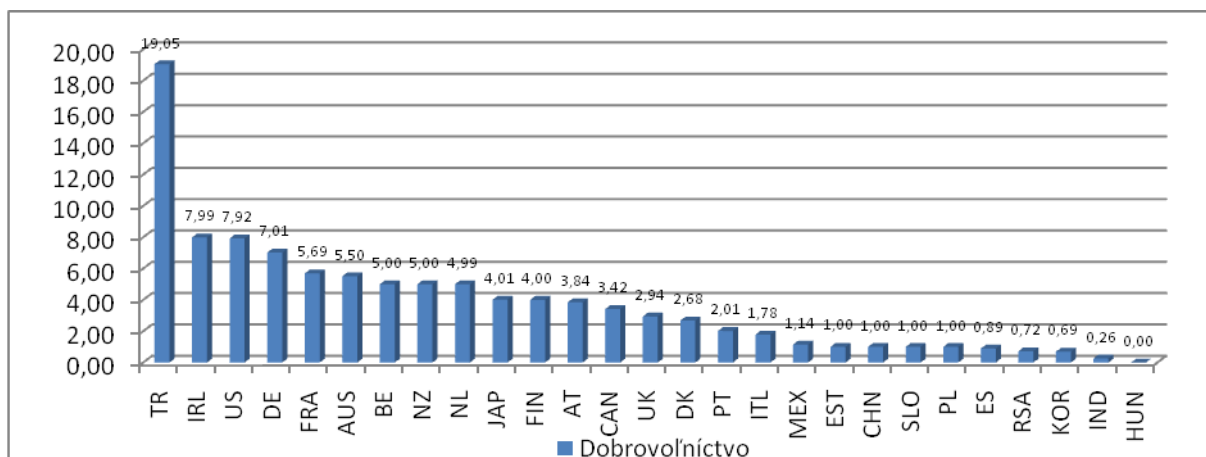
V predchádzajúcich kapitolách sme uviedli krátky prehľad súčasného stavu skúmanej problematiky, zdroje údajov a metodiku riešenia. V tejto kapitole sme z dostupných zdrojov sumarizovali údaje do dvoch grafov, kde môžeme vidieť rozsah neplatenej práce a dobrovoľníctva vo vybraných krajinách sveta. V tabuľke 1 sme sumarizovali zistenia o rozsahu neplatenej práce a dobrovoľníctva na Slovensku, získaných z dotazníkového prieskumu v rámci projektov VEGA č. 1/1141/11 „Trh práce v kontexte špecifik neplatenej práce, meranie jej rozsahu a dopadu na domácnosti, podnikateľskú sféru a ekonomiku“ a VEGA č. 1/0935/13 „Neplatená práca ako potenciálny zdroj sociálno-ekonomického rozvoja spoločnosti a determinant individuálneho blahobytu“ realizovaných na Ekonomickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

V grafe 1 vidíme, že najväčší rozsah neplatenej práce bez započítania dobrovoľníctva je v Mexiku, Turecku a Indii kde jednotlivec strávil priemerne viac ako 4 hodiny denne vykonávaním neplatenej práce. Najmenší rozsah bol naopak zistený v Švédsku, Nórsku a Južnej Kórei. Zaujímavým zistením je, že rozsah neplatenej práce je prevažne väčší v menej rozvinutých krajinách. Naopak najmenší podiel neplatenej práce majú rozvinuté krajiny a konkrétne hlavne škandinávske štáty. Prvé 3 krajiny s najväčším rozsahom neplatenej práce majú nižšie HDP (v bežných cenách aj podľa parity kúpnej sily – podľa Svetovej Banky za obdobie 2009-2013) ako posledné 3 krajiny v grafe číslo 1. V príspevku sa aj preto okrem iného venujeme skúmaniu vzťahu medzi HDP na obyvateľa (PPP) a rozsahom neplatenej práce a dobrovoľníctva vo vybraných krajinách pomocou regresnej analýzy.



Graf 1 Rozsah neplatenj práce okrem dobrovoľníctva vo vybraných krajinách (počet minút za deň)
Zdroj: OECD (2014) - Gender data portal: Time use across the world.

Pri dobrovoľníctve v grafe 2 vidíme, že jeho rozsah je vo vybraných krajinách značne odlišný. Najväčší rozsah dobrovoľníctva bol v Turecku, pri ktorom jednotlivec denne strávil viac ako 19 minút. Ďalej nasleduje Írsko a USA, kde je však rozsah dobrovoľníctva takmer o 60 % nižší ako v Turecku. Najmenej sa dobrovoľníctvu venujú v Maďarsku (takmer vôbec), Indii (0,26 minúty denne) a v Južnej Kórei (0,69 minúty denne).



Graf 2 Rozsah dobrovoľníctva vo vybraných krajinách (počet minút za deň)
Zdroj: OECD (2014) - Gender data portal: Time use across the world.

V tabuľke 1 sme sumarizovali údaje z dvoch výskumov VEGA realizovaných na Ekonomickej fakulte UMB v Banskej Bystrici. Muži na Slovensku sa venovali dobrovoľníctvu viac ako ženy, pričom prudký nárast v roku 2013 môže byť spôsobený aj nižším počtom respondentov. V porovnaní s rozsahom neplatenj práce je dobrovoľníctvo na Slovensku rozšírené len minimálne.

Tabuľka 1 Rozsah celkovej neplatenj práce a dobrovoľníctva SR

	Rok	Počet respondentov	Dobrovoľníctvo	Ostatné činnosti neplatenj práce spolu
Muži	2012	1831	0:03:21	2:32:24
	2013	909	0:04:17	2:26:33
Ženy	2012	2115	0:03:15	4:42:21
	2013	975	0:01:50	4:10:59

Zdroj: Výsledky dotazníkového prieskumu realizovaného v rámci projektov VEGA. 1/1141/11 a VEGA č. 1/0935/13

5. Potenciálne determinanty rozsahu neplatenj práce a dobrovoľníctva

Prvá časť skúmania a komparácie determinantov neplatenj práce a dobrovoľníctva je založená na konštrukcii regresných modelov prierezových údajov. Ako vysvetľujúce premenné sme použili ukazovatele, u ktorých na základe teórie a výsledkov predošlých empirických štúdií predpokladáme, že môžu mať vplyv na rozsah neplatenj práce resp. dobrovoľníctva. Výsledky regresných modelov sú zosumarizované v Tabuľke 2.

Tabuľka 2 Výsledky regresných modelov neplatenj práce a dobrovoľníctva

Závislá premenná:	(1) Neplatená práca (okrem dobrovoľníctva)	(2) Neplatená práca (okrem dobrovoľníctva)	(3) Dobrovoľníctvo	(4) Dobrovoľníctvo
c	268.54*** (3.84)	X	-1.68 (-0.11)	X
Pôrodnosť	1.21 (0.52)	X	-0.06 (-0.12)	X
Log (pôrodnosť)	X	73.12*** (7.56)	X	X
Podiel obyvateľov nad 64 rokov	1.01 (0.417)	X	-0.54 (-1.03)	-0.49* (-1.88)
Log (podiel obyvateľov nad 64 rokov)	X	47.12*** (3.9)	X	X
Podiel obyvateľov žijúcich v mestách	0.32 (0.45)	0.11 (0.19)	0.13 (0.85)	0.1* (1.82)
Hustota cestnej siete	-0.19*** (-2.98)	-0.2*** (-3.6)	-0.001 (-0.15)	X
Spotreba elektrickej energie na obyvateľa	-0.006** (-2.68)	-0.004** (-2.39)	-0.0007*** (-1.09)	-0.0007* (1.77)
Podiel pracovnej sily s vysokoškolským vzdelaním	-0.71 (-0.66)	-0.34 (-0.36)	-0.028 (-0.11)	-0.04 (-0.32)
HDP na obyvateľa (PPP)	0.0008 (0.88)	0.0002 (0.27)	0.0004* (1.99)	0.0003** (2.35)
Náklady na založenie podnikania	1.17 (1.65)	X	0.08 (0.52)	X
Log (náklady na založenie podnikania)	X	13.7*** (3.24)	X	X
R-squared	0.69	0.75	0.28	0.28
Akaike criterion	9.8	9.51	6.66	6.24

Zdroj: Vlastné spracovanie

Pozn.: v zátvorkách sú uvedené t-štatistiky, symboly ***/**/* znamenajú štatistickú významnosť na hladine významnosti 1% / 5% / 10%

Kým v prípade regresného modelu neplatnej práce sa nám podarilo vysvetliť približne 75% variability vysvetľovanej premennej, v prípade dobrovoľníctva nezávislé premenné vysvetľujú len 28 % variability vysvetľovanej premennej. Na základe výsledkov môžeme konštatovať, že kľúčovými determinantami rozsahu neplatnej práce sa javia byť ukazovatele pôrodnosti, podielu obyvateľov nad 64 rokov, hustota cestnej siete, spotreba elektrickej energie a náklady na založenie podnikania. Pôrodnosť a počet obyvateľov nad 64 rokov vplývajú na rozsah neplatnej práce pozitívne. Starostlivosť o deti a dospelých vo vyššom veku je významnou zložkou neplatnej práce vo všetkých štátoch a preto sú uvedené výsledky plne v súlade s našimi predpokladmi. Naše výsledky naznačujú, že hustota cestnej siete aproximujúca kvalitu infraštruktúry má negatívny vplyv na rozsah neplatnej práce. Tento fakt je tiež v súlade s predpokladmi a výsledkami viacerých doteraz realizovaných empirických štúdií, pretože vyššia kvalita infraštruktúry znamená lepší prístup na trh práce, viac informácií a zároveň znižuje časovú náročnosť niektorých činností neplatnej práce.

Podobný efekt na má aj spotreba elektrickej energie, čo je tiež v súlade s predpokladmi. Využívanie elektrických spotrebičov v domácnosti rovnako znižuje časovú náročnosť väčšiny činností neplatnej práce. Zaujímavým zistením je tiež výsledok, podľa ktorého vyššie náklady na založenie spoločnosti vplývajú pozitívne na rozsah neplatnej práce v krajine. Je pravdepodobné, že v prípade nižších nákladov sú ľudia ochotní substituovať časť neplatnej práce za prácu na trhu práce v podobe podnikania.

Ako potvrdzujú aj naše výsledky medzi determinantami dobrovoľníctva a neplatnej práce existujú výrazné rozdiely. Potenciálne kauzálne vzťahy medzi rozsahom dobrovoľníctva a vysvetľujúcimi premennými sú väčšinou štatisticky nevýznamné, alebo významné len na hladine významnosti 10%. Model ako celok nedokáže dostatočne presne vysvetliť variabilitu vysvetľovanej premennej a významný je vplyv tých faktorov, ktoré nie sú zahrnuté v modeli. Jedinou vysvetľujúcou premennou, ktorá bola významná na hladine významnosti 5% je HDP na obyvateľa. Čím je v krajine vyššie HDP na obyvateľa, tým môžeme očakávať väčší rozsah dobrovoľníctva. Táto skutočnosť môže nepriamo súvisieť aj s výškou príjmu a životnou úrovňou obyvateľov. Výsledky naznačujú, že ľudia s vyšším príjmom alebo vyššou životnou úrovňou by mohli byť ochotní viac participovať na dobrovoľníctve. Tento a ďalšie predpoklady, overíme na základe výsledkov probit regresie údajov od respondentov v prieskume Eurobarometer.

Výsledné koeficienty pri jednotlivých premenných odhadnuté v probit modeli spolu so z-štatistikami sú uvedené v Prílohe 1. Vysoko významný je vplyv vzdelania a zamestnanosti. V prípade respondentov, ktorí ukončili vzdelávanie vo vyššom veku je vyššia

pravdepodobnosť zapojenia do dobrovoľníctva. Vyššiu pravdepodobnosť participácie na dobrovoľníctve majú tiež muži a respondenti žijúci na vidieku. Uvedené zistenia sú v súlade s výsledkami väčšiny doteraz realizovaných štúdií. Obyvatelia vidieka sú väčšinou viac vzájomne spätou komunitou, čo môže mať vplyv na ochotu nezištne pomáhať v rámci dobrovoľníctva. Vplyv veku je nelineárny, čo znamená, že pravdepodobnosť participácie na dobrovoľníckej práci rastie z vekom do určitej hranice a následne klesá. Uvedená pravdepodobnosť je vyššia v prípade respondentov, ktorí vlastnia počítač, dom, auto, sú zamestnaní a pravidelne platia účty a nepracujú manuálne. Všetky tieto ukazovatele opäť nepriamo nasvedčujú tomu, že ľudia s vyšším príjmom a vyššou životnou úrovňou sa väčšinou viac zúčastňujú dobrovoľníckej práce. Príjem a životná úroveň sa teda javia ako podstatné determinanty dobrovoľníctva. S rastom príjmov a životnej úrovne súvisí zvyčajne aj rast mobility, čo má pozitívny vplyv na rozsah dobrovoľníctva. Keďže za dobrovoľníckou prácou je väčšinou nutné cestovať (napríklad do dobrovoľníckeho komunitného centra), je mobilita dôležitým determinantom. Uvedený predpoklad potvrdzuje aj zistený pozitívny vplyv ukazovateľa mobility na pravdepodobnosť zapojenia sa do dobrovoľníctva.

Zaujímavé je opäť porovnanie s determinantami, ktoré ovplyvňujú rozsah neplatenj práce celkovo. Ako sme už uviedli dobrovoľníctvo je z hľadiska viacerých aspektov špecifickou súčasťou neplatenj práce a väčšina činností zaradených do neplatenj práce nemá charakter dobrovoľníckej práce. Determinanty neplatenj práce v Slovenskej republike na základe regresnej analýzy údajov z dotazníkového prieskumu skúmali Nedelová, Kaščáková, Považanová (2013). Ich výsledky potvrdzujú, že na rozsah neplatenj práce majú okrem iného významný vplyv pohlavie, vek a príjem respondenta. Podľa výsledkov autoriek je rozsah vykonávanej neplatenj práce vo všeobecnosti výrazne vyšší v prípade žien a zároveň tento rozsah rastie so zvyšujúcim sa vekom a klesajúcim príjmom respondentov. Rozdiel oproti vplyvu týchto faktorov na rozsah dobrovoľníctva je v uvedených prípadoch zrejmy.

Záver

Dobrovoľníctvo je špecifickou zložkou neplatenj práce. Viaceré predpoklady, ktoré sú všeobecne platné pre väčšinu činností v rámci neplatenj práce nie je možné uplatniť v prípade dobrovoľníctva. Aj napriek tomu, že rozsah dobrovoľníctva vo väčšine štátov nie je veľký, otázka jeho determinantov a príčin existencie je z ekonomického hľadiska veľmi zaujímavá. Na základe dostupných údajov a realizovaných analýz môžeme vysloviť viaceré závery. Kým v prípade ostatných súčastí neplatenj práce je ich rozsah väčší prevažne v menej rozvinutých štátoch a menší v rozvinutých štátoch, v prípade dobrovoľníctva táto skutočnosť nie je

zreteľná. Determinanty dobrovoľníctva a ostatnej neplatenj práce sú značne rozdielne. Rozsah neplatenj práce bez dobrovoľníctva je vyšší v krajináchs vyššou pôrodnosťou a vyšším počtom obyvateľov nad 64 rokov. Toto zistenie je v súlade s našimi predpokladmi, keďže starostlivosť o deti a dospelých (prevažne vo vyššom veku) je podstatnou zložkou neplatenj práce. Na druhej strane vyššia kvalita infraštruktúry a spotreba elektrickej energie spôsobuje pokles rozsahu neplatenj práce. Okrem toho vyššie náklady na založenie podnikania tiež väčšinou znamenajú vyšší rozsah neplatenj práce v krajine. Uvedené tvrdenia však nie sú platné pre rozsah dobrovoľníctva. Významným determinantom dobrovoľníctva sa javí byť HDP na obyvateľa, pričom jeho vplyv je pozitívny. Na základe regresnej analýzy primárnych údajov z prieskumu Eurobarometer, môžeme tiež konštatovať, že významným determinantami dobrovoľníctva sú vzdelanie, životná úroveň, pohlavie, vek a mobilita respondenta. Dobrovoľníctvo je vykonávané prevažne mužmi v strednom veku s vyšším vzdelaním, vyššou mobilitou a vyššou životnou úrovňou. Na druhej strane ostatné činnosti neplatenj práce sú realizované prevažne, ženami. Zaujímavé je aj zistenie, že v porovnaní s dobrovoľníctvom respondenti s vyššími príjmami a vyšším vzdelaním vykonávajú celkovo výrazne menej neplatenj práce

Literatúra:

AKINTOLA, O. 2006. *Gendered Home-Based Care in South Africa: More Trouble for the Troubled*. In *African Journal of AIDS Research* 5(3): 237–247. ISSN 1727-9445.

BAKKER, I. 1998. *Unpaid work and macroeconomics: New Discussion, New Tool for Action*. [online] Ottawa: statisticsCanada. [cit. 10.5.2014] Dostupné na internete:<<http://epe.lac-bac.gc.ca/100/200/301/swc-cfc/unpaid-e/uwork-e.pdf>>

CALLISTER, P. 2005. *The Changing Gender Distribution of Paid and Unpaid Work in New Zealand*. [online] New Zealand Treasury Working Paper 05/07. [cit. 5.9.2013] Dostupné na internete: <<http://www.treasury.govt.nz/publications/research-policy/wp/2005/05-07/twp05-07.pdf>>

CHAKRABORTY, L., S. 2005. *Public investment and unpaid work in India: selective evidence from time use data*. [online] NY: Levy Economics Institute, New York. [cit. 4.9.2013] Dostupné na internete:<http://www.levyinstitute.org/undp-levy-conference/papers/paper_chakraborty.pdf>

CRAIG, L. 2006. *Does Father Care Mean Fathers Share? A Comparison of How Mothers and Fathers in Intact Families Spend Time with Children*. *Gender and Society* 20(2): 259-281 ISSN 1552-3977.

DRISCOLL, T.R. et al. 2003. *Unintentional Fatal Injuries Arising From Unpaid Work at Home*. In *Injury Prevention Journal*, Australia, vol. 9, issue 1, p. 15-19, ISSN 1353-8047

GERARD, D. 1985. *What makes a Volunteer*. In *New Society Journal*, 1985

GOLDSCHMIDT-CLERMONT, L. 1982. *Unpaid work in the household: a review of economic evaluation methods*. [online] Geneva: International Labour Office, Switzerland. [cit. 7.5.2014] Dostupné na internete:<<http://www.popline.org/node/397063>>

GUPTA, S. 2006. *Her Money, Her Time: Women's earnings and their housework Hours*. In *Social Science Research*, 35: 975-999 ISSN 0049-089X.

HETTMAN, DW., JENKINS, E. 1990. *Volunteerism and social interest*. In *Individual Psychology: Journal of Adlerian Theory, Research & Practice*, vol. 46, issue 3, p. 298-303 ISSN 0277-7010

HUŇADY, J., ORVISKÁ, M., URAMOVÁ, M. 2014. The Size and Determinants of Unpaid Work – the Gender Comparison. In Conference proceedings: Advanced in Social Science, Economics & Human Behavior – SEH 2014, Kuala Lumpur, ISBN 978-163248-003-3.

HUŇADY, J., ORVISKÁ, M. (2013) Faktory motivácie k neplatnej práci a niektoré politické implikácie. In Recenzovaný zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie: Globalizácia a jej sociálno-ekonomické dôsledky 13, Žilina, 2013. ISSN 1336-5878.

HRONEC, M. 2012. *Vplyv platenej a neplatenej práce na ekonomiku*. In *Trh práce v kontexte špecifik neplatenej práce, meranie jej rozsahu a dopadu na domácnosti, podnikateľskú sféru a ekonomiku: zborník vedeckých štúdií VEGA 1/1141/11*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta, 2012. ISBN 978-80-557-0437-1.

KORIMOVÁ, G., RERICOVÁ, K., SVOREŇOVÁ, K. 2012. *Ekonomické a mimoekonomické vyjadrenie hodnoty dobrovoľníctva*. In *Trh práce v kontexte špecifik neplatenej práce, meranie jej rozsahu a dopadu na domácnosti, podnikateľskú sféru a ekonomiku: zborník vedeckých štúdií VEGA 1/1141/11*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta, 2012 ISBN 978-80-557-0437-1.

MATOUŠEK, O., 2003. *Slovník sociální práce*. Praha, Portál. ISBN 80-7178-5490.

MCFYDEN, S. 2004. *Women's Unpaid and Paid Work*. In *Woman in Nova Scotia Statistical Series*, Halifax, Canada

NEDELOVÁ, KAŠČÁKOVÁ, POVAŽANOVÁ 2013. *Determinants of unpaid work in Slovakia*. In *Statistica: Statistics and Economy Journal*, 91(3), 2013 pp. 47-55. ISSN 1804-8765.

NEYSMITH, S., STREET, M. 2000. *Valuing Unpaid Work in the Third Sector: The Case of Community Resource Centres*. In *Canadian Public Policy Journal*, vol. 26, issue 3, ISSN 0317-0861.

ORVISKÁ, M. 2012. *Sociálno-ekonomické súvislosti a význam skúmania a merania neplatenj práce v kontexte ekonomiky šťastia*. In *Trh práce v kontexte špecifik neplatenj práce, meranie jej rozsahu a dopadu na domácnosti, podnikateľskú sféru a ekonomiku: zborník vedeckých štúdií VEGA 1/1141/11*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta, 2012. ISBN 978-80-557-0437-1.

PICCHIO, A. 2003. *Unpaid Work and the Economy: A Gender Analysis of the Standards of Living*. Taylor & Francis. 256 s. ISBN0203987284.

POVAŽANOVÁ, M., NEDELOVÁ, G. 2012. *Neplatená práca v SR v porovnaní s vybranými krajinami svetového hospodárstva*. In *Trh práce v kontexte špecifik neplatenj práce, meranie jej rozsahu a dopadu na domácnosti, podnikateľskú sféru a ekonomiku: zborník vedeckých štúdií VEGA 1/1141/11*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta, 2012. ISBN 978-80-557-0437-1.

SAYER, L. 2005. *Gender, Time and Inequality: Trends in Woman's and Man's Paid Work and Free Time*. In *Oxford Social Forces Journal*, vol. 84, issue 1, p. 285-303. ISSN: 0037-7732

TANIGUCHI, H. 2006. *Men's and Women's Volunteering: Gender Differences in the Effects of Employment and Family Characteristics*. In *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly Journal*, vol. 35, issue 1, p. 83-101. ISSN 0899-7640.

THOITS, P., HEWITT, L. 2001. *Volunteer work and well-being*. In *Journal of Health and Social Behaviour*, vol. 42, p. 115-131, ISSN 0022-1465.

TILLY, CH., TILLY CH. 1994. *Capitalist Work and Labor Markets*. In *Handbook of Economic Sociology*, p. 283-313. New Jersey: Princeton University Press. 1994

URAMOVÁ, M. 2012. *Interdisciplinárny výskum neplatenj práce v podmienkach SR – ciele, metódy a postupy riešenia*. In *Trh práce v kontexte špecifik neplatenj práce, meranie jej rozsahu a dopadu na domácnosti, podnikateľskú sféru a ekonomiku: zborník vedeckých štúdií VEGA 1/1141/11*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta, 2012. ISBN 978-80-557-0437-1.

VAUS, D., GRAY, M., STANTON, D. 2003. *Measuring the value of unpaid household, caring and voluntary work of older Australians*. [online] Australian institute of family studies, Australia. [cit. 2.5.2014] Dostupné na internete: <<http://192.135.208.240/institute/pubs/respaper/RP34.pdf>>

WILSON, J., MUSICK, M. 1997. *Who cares? Toward an Intergrated Theory of Volunteer Work*. In *American Sociological Review Journal*, vol. 62, p. 694-713, ISSN: 0003-1224

Príloha 1.

Premenná	Popis premennej	koeficient při premennej (hodnota z-štatistiky)
Vzdelanie	vek v ktorom respondent ukončil svoje vzdelanie (kód 1 <16 rokov, 2 16-19 rokov, 3 >19 rokov)	0.2349 (16.79)
Vlastní počítač	hodnota 1 ak respondent vlastní počítač, inak 0	0.1776 (6.95)
Nezamestnaný	hodnota 1 ak je respondent nezamestnaný, inak 0	-0.24 (-6.94)
Vidiek	hodnota 1 ak respondent žije na vidieku, inak 0	0,1466 (6,48)
Pohlavie	pohlavie: muž=1, žena=0	0,09353 (5,42)
Manuálne pracujúci	hodnota 1 ak respondent manuálne pracuje, inak 0	-0.1335 (-5,7)
Vek	vek uvedený v rokoch respondenta	0,01523 (5,06)
Vek ²	druhá mocnina veku respondenta	-0,0126 (-4,17)
Vlastní dom	hodnota 1 ak respondent vlastní alebo kúpil na hypotéku vlastný dom alebo byt, inak 0	0.07893 (3.43)
Mobilita	vnímanie vlastnej mobility respondentom a schopnosť byť aktívny. Hodnota od 1 (veľmi spokojný) do 10 (veľmi nespokojný)	0.01285 (2.9)
Mesto	Hodnota 1 ak respondent žije v malom alebo stredne veľkom meste, inak 0	0.04324 (1,97)
SZČO	samostatne zárobkovo činné osoby hodnota 1, inak 0	0.0541 (1,6)
Vlastní auto	hodnota 1 ak respondent vlastní automobil, inak 0	0.03905 (1,64)
Platí účty	súvisí so skutočnosťou, či respondent mal problémy platiť účty posledných 12 mesiacov. Hodnota 1 (prevažne áno) a 3 (prevažne nie/nikdy)	0.01114 (0.77)
Ženatý/Vydatá	hodnota 1, ak respondent žije v manželstve alebo partnerstve, inak 0	0.01162 (0,61)
Predmety dlhodobej spotreby	počet predmetov dlhodobej spotreby v domácnosti (TV DVD...)	0.00236 (0.18)

Zdroj: Vlastné spracovanie